

НЯКОИ НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ РОДСТВЕНИТЕ ПАРАДИГМИ И ТЯХНАТА СТЕПЕН НА УСВОЕНОСТ

(по материали от анкета сред ученици от V до XI клас в гр. Враца)

Миглена Пецева, Евелина Гетова

Гр. Враца

Емпиричният материал за настоящото съобщение е събран сред ученици на възраст между 11 и 17 години от две средни общообразователни училища в гр. Враца. Учебните заведения са с различно профилиране – едното в областта на изкуствата, а другото – на мениджмънта. Идеята за анкетата е провокирана от битуването в речника на интервюираните на думи от роднинската терминология, които не се използват за обозначаване на роднинска връзка (напр. обръщенията „брато”, „братчед”). В този смисъл беше интересно доколко са усвоени от съвременните младежи изконните значения на роднинските наименования.

При подбора на думите за анкетата са изключени най-близките кръвни роднини като майка, баща, баба, дядо, чичо, леля и се акцентира на роднини по сребрена линия – девер, балдъза, зълва, етърва, баджанак, шурей, стринка. Единственият родственик по права линия, който е предложен на анкетираните, е братовчед. Именно братовчедството се оказва най-познатата роднинска връзка.

Общият брой на интервюираните ученици е 171, от които петокласници 19, седмокласници 28, деветокласници 49, десетокласници 32 и единадесетокласници 43.

Получените резултати водят до следните изводи:

1. Най-добре са усвоени значенията на онези роднински връзки, които анкетираните познават от личен опит - братовчед, кръстник (кум), стринка.

Тук на второ място по познатост (след братовчед) е думата „кръстник”. От анализа на отговорите личи, че учениците не възприемат кръстника като роднина и терминът за неговото назоваване им е познат по-скоро в значението си на ‘свидетел при граждански брак’ или ‘участник в модния напоследък ритуал „кръщение”. За голяма част от анкетираните ученици думите „кръстник” и „кум” са взаимно заменяеми, но втората от тях е значително по-непозната.

По отношение на думата „стринка” се налага изводът, че тя често се отъждествява с по-неутралното „леля” (особено при учениците от V и VII клас).

2. Начело в класацията по непознатост са такива „странни” роднински наименования като „етърва”, „зълва”, „девер”, „шурей”. В V клас, например, нито един ученик не знае значенията на първите три термина, а традиционното значение на „шурей” познават само трима. Обредните функции на девера са обяснени само от един ученик, който живее в с. Бистрец, близо до гр. Враца. Около две трети от учениците от горния курс (IX-XI клас) също не знаят значенията на изброените роднински названия. За екзотиката им говори и следният отговор на ученик от XI клас: „Кум – локум, девер – дънер, балдъза – булдозер и етърва – пастърва”, след което е добавил „Не знам”.

3. Интересно е да се отбележи единодушната реакция на всички анкетирани при споменаването на думите „балдъза” и „баджанак”. То е посрещнато с многозначителен смях и припявания под сурдинка на песента „Баджанак, баджанак”. Вероятно, причина за такова отношение е фактът, че двете думи са единствените, които нямат домашен произход, а са турски заемки. Освен това роднините, които се обозначават с тях са чести герои в блажния фолклор. Същевременно, те са в много по-познати от споменатите вече „етърва”, „зълва”, „девер” и „шурей”.

В заключение на казаното дотук може да се обобщи, че представеното статистическо изследване дава богат материал за размисъл по отношение на промените, настъпили в

усвояването на родствените парадигми от съвременната ученическа общност в гр. Враца.

1. Факт е, че много от роднинските наименования, които загубват честотата на своята употреба, стават неясни и по значение. В този процес основна роля играе и съвременната информационна среда, която променя или изгласква в пасивния речник думите от традиционната роднинска лексика. (Един от отговорите за значението на думата „кръстник” е ‘шеф на мафията’.)

2. Прави впечатление смесването на роднински наименования. Показателен в това отношение е значителният брой неверни отговори (15, 6%), при които са объркани роднински наименования като „девер”/„свекър”, „етърва”/„свекърва”, „етърва”/„зълва”, „стринка”/„леля” и др.

3. Усвояването на роднинските отношения и термините за тяхното назоваване е аспект на социализацията на личността и затова степента на тяхната познатост у по-малките ученици и по-ниска.

4. По-добре родствените парадигми са усвоени от учениците, родени и/или живеещи в селата и в по-малките градове на региона.

Предмет на бъдещи изследвания може да бъде детайлизирането и разширяването на анкетата в посока на набирането на сведения за местожителството, пола, роднинската среда и др. на интервюираните.

ТАБЛИЦА № 1

Роднинско название	Брой на верните отговори	Брой на неверните (непълни) отговори	Брой на неотговорилите
Кръстник	108	32	31
Кум	81	24	66
Девер	62	22	87
Балдъза	92	26	53
Етърва	43	30	98
Зълва	58	27	86
Баджанак	84	26	61
Шурей	57	23	91
Братовчед	148	13	10
Стринка	90	44	37